

Naslov: Intra muros - ob stolpu 4

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 7

Rušenje stavbe na p.št. 509/1 k.o. Ajdovščina, ki je stala na severnem delu zahodnega obzidja Castrer, tik ob stolpu 4, katerega tlorisa ne poznamo, se pa nakazuje v katastrskem načrtu, v maju 2006 ni bilo načrtovano in predhodno dovoljeno! Po odstranitvi ruševin smo bili postavljeni pred dejstvo; videli smo ves obseg že prej odstranjenega dela rimskega zahodnega obzidja, ki ga sicer drugje nismo videli v vsej širini (3 m). Znotraj je bilo obzidje dodatno poškodovano z večjim vkopom, v katerem smo našli črno novoveško lončenino in nekaj slabo določljivih kosov železa, kar kaže, da je bil tukajšnji poseg že starejšega datuma. Dodatno smo izkop očistili in dokumentirali, prav tako smo ročno izkopali jarek za pasovni temelj, potreben za novogradnjo. V plitvem izkopu (0.60 m) smo ugotovili strnjeno ruševinsko gmo to z drobci barvastega ometa (sivo-belo; rdečebelo), z manjšimi tlakovci, izsekanimi iz strešne opeke in nekaj malega lončenine; sled zelo plitvega grajenega kanala v smeri S-J. Nedvomno gre za del večje naselbinske enote, ki sega v parc. št. 511 (gl. poročilo: Osmuk : za VS- za l.2002), in se naslanja na notranjo stran obzidja (v izkopu je neraziskana površina 30 m²).

Zasebni investitor nadomestne gradnje ne zmore stroškov arheološke raziskave, zato smo zahtevali, da ohranjeni arheološki depozit pod stavbo zavaruje s prekrivno osnovno ploščo, dvignjeno za 0,30 m nad ohranjeni nivo obzidja (vmesno podložno nasutje leži na plasti filca). Zahodna stena stavbe se je umaknila iz zunanje linije obzidja, ki bo v podaljšku nakazan s kamnitim zidom do višine spodnjih okenskih odprtín. S tem bomo do prečnega zidu šolskega dvorišča nakazali zahodno obzidje tudi v odseku 1, kakor smo ostali del restavriral l. 1989-90.

Tovrstni konservatorski pristop smo uporabili tudi zato, ker sodimo, da glavnina ohranjenega in nadvse pomembnega arheološkega zapisa leži na p.št. 511, na obravnavani p.št. 509/1 pa je večji del uničen z recentnim vkopom.

Nada Osmuk

5

EŠD: 15516

Naselje: Bela Cerkev

Občina: Novo mesto

Ime: Draga pri Beli Cerkvi – arheološko najdišče

Draga

Področje: A

Obdobje: rimsko obdobje

Vrsta dela: 6

Zavarovalna izkopavanja v okviru AC programa so s prekinitevami potekala v času od 16. 1. do 23. 4. 2003. Gre za del večjega kompleksnega najdišča, ki je bilo izkopavano v letu 2002, ob gradbenih delih pa so bili pri nadzoru zahodno in vzhodno od že odkritega najdišča odkriti še novi naselitveni ostanki pretežno rimskodobnega značaja (Draga 2, Draga 3). Na lokaciji Draga 2 so močni arhitekturni ostanki rimskodobnega objekta javnega značaja segali celo pod nasutje obstoječe magistralne ceste. Sklepamo, da imamo opraviti z novim primerom rimske obcestne naselbine z naselitvenim jedrom ter vzhodnim in zahodnim grobiščem (odkritimi leta 2002 in leta 1959). Z izkopavanji na lokacijah Dolge njive pri Beli Cerkvi (EŠD 15515) ter Draga 3 pa je dokazano tudi periferno »predmestno« območje poznejše naselitve.

Dela je na terenu vodil Primož Predan, univ. dipl. arheolog, ob pomoči konservatorja – odgovornega vodje nadzora. Izdelano je bilo tudi interno »Poročilo o zaščitnem arheološkem izkopavanju lokacije Draga 3 na trasi AC Kronovo–Smednik« (Bavec, Predan, julij 2003). Druga poročila so še v izdelavi. Lokaciji sta bili sproščeni za gradnjo bodoče AC in sta bili po posegu uničeni.

Uroš Bavec

6

EŠD: 11420

Naselje: Bevke

Občina: Vrhnika

Ime: Ljubljanka

Področje: A

Obdobje: prazgodovina, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 8

V okviru projekta Arheološka dediščina evropskih rek (European Fluvial Heritage), ki ga je sofinanciral program Evropske unije Kultura 2000, so med avgustom 2004 in februarjem 2005 potekale raziskave struge Ljubljanke v Kaminu pri Bevkah. Soorganizatorji projekta so bili National Office Cultural Heritage (Madžarska), Département des Recherches Archéologiques Subaquatiques et Sous-Marines (Francija), Service Regional d'Archeologie de Poitou-Charentes (Francija) in Znanstveno-raziskovalno središče Koper Univerze na Primorskem, pri raziskavah pa so sodelovali še potapljači Odsjeka za podvodno arheologijo

hrvaškega ministrstva za kulturo, študenti Oddelka za arheologijo Filozofske fakultete UL ter člani športnega društva Tornado.

Ciljno območje raziskave v letu 2005 je zajelo 500 m dolg del struge, na katerem sta bili že med rekognosciranjmi in pregledi Narodnega muzeja Slovenije v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja ugotovljeni dve prostorsko ločeni koncentraciji bronastodobnega in zgodnjerimskega gradiva. Lokacija je bila izbrana tudi zaradi močne zaraslosti, ki je nepooblaščenim osebam preprečevala dostop do predmetov.

Izhodišče načrtovane ciklične spremljave je predstavljal natančen batigrfski posnetek podvodnega dela struge, izdelan s sonarjem podjetja Harpha Sea iz Kopra. Območje intenzivnega pregleda se je po zamejitvi razdelilo na 50 m dolge in 2 m široke vzdolžne pasove, vzporedne s strugo. S pregledom smo zajeli celotno dno in podvodni del brežine struge, razen njenega najplitvejšega dela, ki je zarasel z vodno vegetacijo.

Načeloma smo sledili metodi popolne kolekcije najdb, saj smo poleg arheološko zanimivih predmetov izločali tudi manjše kovinske in plastične odpadke. Lokacije najdb so bile označene s plastičnimi tablicami s številkami, enakimi tistim na plastificiranih oznakah, ki so jih potapljači prilagali v vrečke s predmeti. Za zajem prostorskih podatkov o najdbah in vzorcih je bila uporabljena totalna postaja s prizmo na plavajoči boji, ki jo je potapljač s pomočjo vrvi pozicioniral nad mestom najdbe ali centroidom koncentracije.

V geomorfološkem smislu predstavlja dno Ljubljane v Kaminu prag, kjer reka ob srednjem vodostaju ne preseže globine 4,3 m. Plitvine, ki jih ločujejo globlji deli, si sledijo tudi po toku navzgor vse do izliva Žrnice, medtem ko se prag nizvodno od hiš v Kaminu strmo spusti na globino med 4 in 6,5 m. Strugo na obeh bregovih spremljata do 15 m široke terasi, ki sta proti poplavi ravnini zamejeni z obrežnima nasipoma. Razvpita depojška najdba velikih noriških srebrnikov iz 1. stoletja pr. n. š. v jarku na desnem bregu, nekoliko nizvodno od območja raziskave, dokazuje relativno stabilnost obrežnih nasipov in s tem tudi poteka Ljubljane v mlajših obdobjih prazgodovine.

Dno korita sestavlja svetlosiva peščena glina, podobna polzarici, ki jo ponekod prekriva do 5 cm debela plast naplavin. Ker Ljubljana nima moči za transportiranje talnega materiala, večjega od nekaj centimetrov, na daljše razdalje, proda pa ni najti tudi v plasteh okoliškega Barja, moramo večino prodnikov in kamnov obravnavati kot rezultat antropogenih dejavnikov. Za potrebe dendrokronoloških analiz smo s hidravlično žago

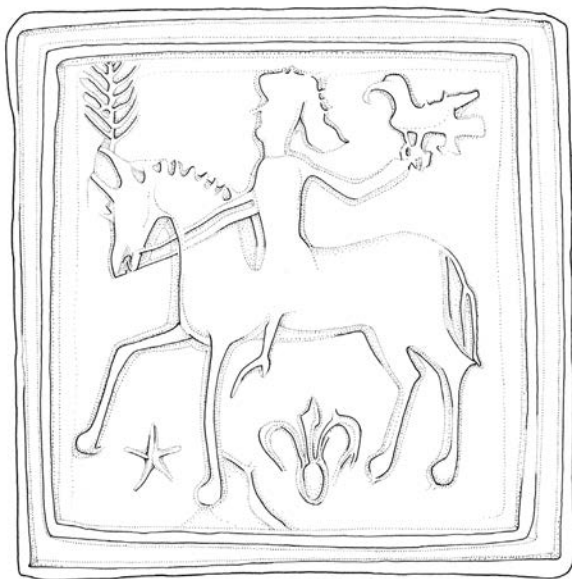
odvzeli več vzorcev subfosilnih debel, ki štrlijo iz profila desne brežine.

Za ciklično spremljavo je bila izbrana spodnja polovica območja koncentracije bronastodobne keramike v Kaminu, ki predstavlja eno najmarkantnejših zgostitev prazgodovinskega gradiva v Ljubljani. S 1379 pobranimi kosi močno prevladujejo odlomki prostoročno izdelanih posod iz rjave do temnorjave žgane gline, najdeni pa so bili tudi dve keramični vretenci in piramidalna utež. Posode so izdelane iz presenetljivo enotne lončarske mase in obsegajo bikonične lonce z izvihanimi ustji, večje in manjše cilindrične lonce z vodoravnimi apliciranimi rebri z odtisi prstov, bikonične skledе, latvice z uvihanimi ustji, bikonične amfore in skodele s presegaajočimi ročaji. Med sočasne ali starejše najdbe sodi še prevrtana harpuna, izdelana iz konice roga, morda pa tudi več kamnitih uteži za ribiške mreže.

Preliminarna analiza je pokazala, da lahko o zao-bljenih robovih ali drugih sledovih abrazije govorimo le v primeru zanemarljivo majhnega števila odlomkov keramike, kar zanika možnost, da jo je vodni tok odnesel daleč stran od mesta, kjer je prispela v vodo. Po stopnji fragmentiranosti se kosi iz različnih odsekov struge praktično ne razlikujejo, opazna je le povečana prisotnost velikih odlomkov znotraj opazovane koncentracije. Vse to nakazuje, da keramika ne izvira iz odplavljenih naselbinskih plasti. Za interpretacijo kompleksa, ki ga okvirno datiramo v pozno bronasto dobo, je pomembno dejstvo, da z območja koncentracije keramike ni znanih sočasnih kovinskih najdb. Nasprotno se številne bronaste igle, pa tudi sulične osti, meči, nože in sekire pojavljajo tako nizvodno kot po toku navzgor, kjer so keramične najdbe zelo redke.

Celotno območje med izlivom Žrnice in zavojem Dinver je znano po velikem številu latenskih najdb, med katerimi prevladujejo orožje, nakit, bronasto posodje in novci iz horizonta Lt D. V ta časovni okvir sodi tudi del železne platice in robnega okova nožnice meča iz zahodnega dela zbiralnega območja.

Kamin je znan po najdbah rimskega orožja in druge vojaške opreme, nakita ter finega namiznega posodja avgustejskega časa, posamično pa so zastopani tudi odlomki amfor in drugega transportnega posodja ter steklo. Iz zbiralnega območja izvira več odlomkov vretenastih kozarcev, skledе iz keramike s črnim premazom, sigilatnega krožnika in skodelic tankih sten ter nekaj kosov vrčev, glavna koncentracija omenjenega gradiva pa obsega nekaj deset metrov dolg del struge po toku navzgor. V prizmi študija stopnje plavljenja

Ljubljana pri Bevkah, pečnica z motivom sokolarja, prva polovica 15. stoletja; (risala: Janja Tratnik)

različnih kategorij predmetov je najbolj poučen primer delikatnega posodja tankih sten, za katerega bi bilo pričakovati, da bo v rečni strugi podvrženo močni fragmentaciji. Nasprotno, pomemben del te keramike je bil najden skoraj nepoškodovan. Prestižni kovinski predmeti, predvsem bronasto posodje in vojaška oprema, ki so bili v precejšnjem deležu najdeni ravno na območju pojavljanja sočasne oziroma nekoliko mlajše fine keramike, nakazujejo, da kompleks ne predstavlja ostankov izgubljenega tovara, temveč gre prej za sledove darovanja. Kljub ozki kronološki zamejenosti rimskih najdb in očitni prostorski kontinuiteti glede na sorodno strukturirane sklope najdb iz prazgodovine zaenkrat ni mogoče izključiti tudi možnosti nesreč pri plovbi ali naključnega izgubljanja predmetov v bližini pomembne strateške točke, ki jo izpričuje odkritje zgodnjorimskega mejnika med mestnima območjema Akvileje in Emone. Najdeno orodje in keramično gradivo iz 11.–16. stoletja kaže, da je Kamin igral določeno vlogo tudi med srednjeveško izrabo plovne poti, morda kot broderska postaja ali mesto prehoda čez reko. Med vidnejšimi najdbami omenimo železno tesačo in v celoti ohranjeno pečnico z motivom sokolarja. V večjem številu je zastopano tudi novoveško

gradivo, ki vsaj deloma izvira iz dveh domačij na desnem bregu, postavljenih v sredini 19. stoletja. Poleg Črne vasi je Kamin danes namreč edini naseljen kraj neposredno ob Ljubljani, saj vrh obrežnega nasipa, na katerem stojijo objekti, dosežejo le stoletne poplave.

Andrej Gaspari

7

EŠD: 12913

Naselje: Bojanci

Občina: Črnomelj

Ime: Cerkev usekovanje glave Svetog Jovana Krstitelja

Področje: UA

Obdobje: 18.–20. stoletje

Vrsta dela: 4, 6, 7

Cerkev na Bojancih je po svojem nastanku in funkcioniranju vezana na uskoško pravoslavno etnično skupnost. Stavba je bila zaradi slabega vzdrževanja v dokaj slabem stanju, zato so bila nujna obnovitvena dela. Ta so zajemala obnovo strehe (v letu 2004) ter statično saniranje stavbe in obnovo zunanosti (v letu 2005). Podbetonirani so bili temelji ladje in prezbiterija. S tem je stavba dobila trdne temelje, zato sta bila lahko odstranjena sekundarna kamnita podpornika, ki sta kazila enotno podobo arhitekture. Pri obnovi zunanosti so bili odstranjeni dotrajani ometi in zamenjani z novimi, izvedenimi na apneni osnovi. Obnovljena so bila lesena krila glavnih vrat, obnovljen je bil tudi prvoten kamniti prag, najden pod debelo betonsko prevleko. Ker je bilo stavbno pohištvo dotrajano, je bilo izdelano novo, pri čemer pa je mizar sledil obliki, velikosti in členitvi starih okenskih okvirjev.

Marinka Dražumerič

8

EŠD: /

Naselje: Boštanj, Brestanica

Občina: Sevnica, Krško

Ime: Sava

Področje: A

Obdobje: mlajša železna doba, rimsko obdobje, srednji vek

Vrsta dela: 8

V okviru projekta »Arheologija in hidroelektrarne na Spodnji Savi«, ki poteka pod okriljem ljubljanske in celjske enote ZVKDS, je Skupina za podvodno arheologijo ZVKDS v poletnih mesecih